

Zalán Tibor

NAGYVÁRADI KERESZTÚT

MORVAY LÁSZLÓ TŰZZOMÁNCAI

Morvay László grafikus- és tűzzománcművész. Szerk: Bárdos István. Pilisvörösvár, 2017. Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület.

Van egy hely, ez a hely Nagyváradon van éppen, s ez a hely arról híres és nevezetes, hogy Szent László királyunk sírját rejtegeti a mélyében. A hely. Föléje építettek egy templomot, s ez a templom a magyar királyok eskütételének a színhelyévé vált évszázadokon keresztül. Zarándokoltak oda a derék magyar királyok, sorba mind, fejükön fényes korona világolt. Szinte látni az időben ezeket a koronákat, ahogy szentjánosbogár-kékarany világgal imbolyogtak az idő végtelen sötétjében. Volt idő és volt sötét.

Azután volt az a templom lóistálló egy ideig, ahová az éhes lovakat kötötték be, akik bekötötték, s bizony a szent földre hullottak a méltatlan lócitromok. (...) Aztán még volt bútorraktár is a nevezetes Nagyvárad Vártemplom. Hozták, vitték belőle, bele a szegényes bútorokat, lehet az is, nagyon gazdag bútorokat hurcoltak oda a nagyon szegények, erről nem szól

a fáma. A király ezt is elviselte alant, szelíden, ahogy nagy és magas emberekhez illik. (...) Azután volt még ott rosszabb is, mert a váradi zsidók deportáló helyévé nevezték ki a templomot, vagy ami abból megmaradozni vélődött. Ekkor talán szólt is a király, felszólít haraggal, de a történelem drámája, hogy vannak idők, hangos és vérellátott időszakok, amikor a nagy és szent királyok hangja beleveszik a perccyilkosok hangzavarába.

1993. május 17-én Morvay László grafikus- és tűzzománcművész *Nagyvárad* Keresztút című stáció-sorozatát szentelték fel a sokat látott és megélt helyen. Bízhatnánk benne, talán hosszú időre nyugvást talál magának a hely, helyben a képek, a színes, méltóságos tűzzománccok. Huszonnégy püspök szentelte fel a művész stáció-sorozatát, Tempfli József nagyvárad megyéspüspök mondott ünnepi beszédet Paskai László és Tőkés László jelenlétében. Esemény volt mind Nagyvárad, mind a művész életében továbbélő és továbbgondolkodtató pillanatsor. Nagy vállalkozás a Morvay Lászlóé. A főoltáron kívül 14 nagyméretű (6 darab 2 m², 8 darab 50x155 cm) képből áll a *Nagyvárad* Keresztút. Összességében harmincöt négyzetméter matériát tölt meg. Esendő férfiakat és nőket jelenít meg munkáin Morvay Jézusa töprengő a szenvedésben, Pilátusa kopasz filozófus, s a tagadhatatlan hasonlóság a megkínzott és a megkínzó, mártír és pribék között, nyilvánvalóan sugallja a keserű huszadik századi felismerést: a haramiák emberek, egyformák vagyunk a teremtés által, csupán választásunk kérdése, mik leszünk, a keresztetek hordozói, vagy a korbácsot tartó kezek. Anyja emlékének ajánlotta a grafikus a művét.

Egyszer eldörmögte nekem, ha egy atomháború elpusztítaná a világot, a tűzzománccok megmaradnának. Talán a falak nem, ott Nagyváradon, csak a tűzzománccok. Elképzelem, ahogy az igazi falak helyett ott derengene a pusztítás füstjében

Morvay László: Nagyvárdai Keresztút-sorozat.
I. Jézust elítéli Pilátus előtt, 1992

Morvay László: XII. Jézus meghal értünk a keresztfán, 1992

az idő falára felszögelt képek, Krisztus a vörös tövis-keresztben, de nem csak ő, Mária is, a többiek is, a rosszak, a rontóak, így együtt, a mi fájdalmas tükörképeink. Fölnéz – talán lenéz – az öröklét

takarásából László király, fölnéz, és elmosolyodik. Királyom, így álmodunk mi, 1993-ban, az emberről szépeket, Budapesten és Nagyvárdon. (M-Szívárvány, 1993(2))

Morvay László: III. Először esik el a kereszttel, 1992

Morvay László: XV. Jézus Krisztus feltámad, 1992

Morvay László: XIII. Jézust leveszik a keresztről, 1992

Morvay László: Kakadu-sorozat/Vetélő, 1995 körül

Morvay László: Kakadu-sorozat/Rolizó, 1995 körül

Nagyfaluasi Tibor

1947 MORVAY LÁSZLÓ 2004

Esztergomban született, szeptember 4-én, amely dátum a család történetében azért vált különösen jeles ünneppé, mert édesanyja születésnapjával volt azonos. Amikor élete nagy „óráján” a két utolsó számjegy éppen helyet cserélt: 1974-ben Morvay László útja véglegesen a főváros felé fordult. Közben 27 esztendő – a nevelkedés állomásaival.

Iskoláit Esztergomban kezdte, „petőfis” kisdíakként; „szellemi eszmélését” – ő fogalmazta így – a Pannonhalmi Bencés Gimnáziumnak köszönhetette. Rajztanári diplomáját pedig az egri főiskolának. Ezután vették fel a Magyar Képzőművészeti Főiskolára, ahol mesterei: Patay László és Bráda Tibor „kezei alatt” készült a művészi pályára. Ennek „vezérszálait” a maga számára főként Kondor Béla és Szalay Lajos munkásságában fedezte fel. A tanári diploma megszerzésétől kezdve, haláláig – miközben lankadatlanul futotta kiállító-művészi karrierjét – egyfolytában tanított. Iskolában és iskolán kívül, „minden szinten – szinten mindent”, ami képzőművészként ún. vizuális kultúránk gyarapodását szolgálhatja. És tanult is egyszersmind. Az „ifjú szívektől” ő – és tőle azok... A kettős szerep számára elválhatatlanul egy volt, bárhonnan nézve: alkotás. Képe, emberé, mások vagy önmaga személyiségé: ugyanaz, ugyanúgy.

A közös, kölcsönös „emberformálástól” is termékenyülő szüntelen kreativitása szinte az összes képzőművészeti technikát kipróbálta és -próbáltatta. Ő is művelte mindazt, amit tanítványai számára „programozott”: a sokszorosított grafika összes ágát-bogát (a linómetszéstől a szitanyomásig), a festészetet, a terrakotta-kerámiát, a gézgipsz-plasztikát és a tűzzománcot.

A saját munkásságán belül végül is – az 1980-as évektől – ez az utóbbi technika vált a művészi önkifejezés egyre meghatározóbb eszközévé. Sokszor elmondta, hogy voltaképpen tanítványai „terelték át” erre a területre, amelyen a '90-es évek közepétől pályája „leglátványosabb” eredményeit

érte el. Először a *Kakadu-sorozattal*, amely 1995-ben meghozta számára a Kecskeméti Nemzetközi Művészeti Alkotóműhely három díjának egyikét, méghozzá a lehető legrangosabb mezőnyben.

Az érték-alapú érdekérvényesítésnek is nagy mestere lévén, „lobbizó” a legnemesebb fajtából, 1997-ben sikerült összefognia társait, így alapították meg a Tűzzománcművészek Magyar Társaságát, amely első elnökéül választotta.

A saját „csúcsteljesítményeit” sem méregette büszkékben, mint nevelői „aprómunkájának” hatását. Mindenekelőtt a Gaál Imre Ifjúsági és Gyermek Képzőművészeti Stúdióban, amelyet szintén ő alapított – rögtön, általános iskolai tanárságának kezdetével egyidőben. Ő vezette aztán az országos és nemzetközi hírnévig. Vizuális-nevelési programjairól több hazai és nemzetközi szimpóziumon (Budapesten, az USA-ban, Japánban, Németországban, Svájcban) tartott előadásokat, és számos tanulmányt is publikált. 1982 és 1995 között a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem rajz-tanszékének volt az adjunktusa.

1974, 30 évvel ezelőtt: a tanári és a kiállító művészi pályának egyaránt kezdete. Utóbbi minőségében – mielőtt „nekivágott a nagyvilágnak” – először szülővárosának mutatta meg magát, a művelődési központban. Úgy öt-hat évvel később, régi kapcsolatunk „szerves” folytatásaként, örömmel adtam otthont a könyvtárban „gaálímrés” hazalátogatásának. Aztán a csoportos és egyéni kiállítások „sűrűje”, itthon és külföldön. Nemcsak Európa számos városában – Firenzétől Espooig –, hanem „az óperenciákon is túl”, így Algériában (itt nemzetközi nagydíjjal) és Japánban. Közben három évben és három évenként (1991, 1994, 1997) vissza-visszatért – már minden értelemben „felölt” művészként – otthonos esztergomi „szigetére”.

1994-ben, 10 esztendeje – egynéhány hajótörés után, magánéletében is virágzó partot ér. Ettől kezdve családi körben, feleségével – M. Németh

Morvay László: Szent István király – Honalapítás, 1993

Márta gobelinművésszel – együtt is szerepelnek egypár tárlaton. Otthon pedig pontosan egy pár gyermeküket nevelgetik szülői büszkeséggel, jóval több gyengédséggel, mint szigorral...

Morvay László – e legszebb „közös művek” révén – a számára legközelebbi utókoráról is gondoskodott... Ami pedig azt a Bizonyost, a Nagy Ismeretlent illeti: bőven lesz módja válogatnia – „hálásan vagy hálátlanul” – a távozó hátrahagyott értékei között... Lapozgathat sok-sok könyvben, amelyek borítóit, címlapját, belső illusztrációit ő készítette. A nagyméretű tűzzománc-művek nyomában sem kell feltétlenül útra kelnie. Bár jobban jár, ha ezt teszi; de a legszebbeket, az életmű leglelkét 1993 óta hordozó harkányi és nagyváradai stációit – folyóiratban, illetve önálló kötetbe gyűjtve – reprodukciók is felidéznek.

Közterületeken, középületek külső vagy belső falain máshol is számos tűzzománc műve látható: Budapesti Rendőrfőkapitányság, Dobogókői

Üdülőszálló, pesterszébeti középületek, a soroksári Páneurópa Iskola, ugyanitt a Sztítás utcai óvoda mesefigurái. 1996-ban a Millecentenárium alkalmából elkészíthette Ópusztaszerre a *Magyarok hét nyila* című (közel 96 m²-es) tűzzománc térplasztikáját (12 m magas fém nyilvesszők, 56 zománc tábla).

1999-ben avatták fel a hévízi Polgármesteri Hivatal főtéri külső falán elhelyezett *Szent István királyt* ábrázoló (24 m²-es) tűzzománc-képét.

A magyarság és kereszténység – úgy is, mint egység – Morvay számára nem üres szólamot, hanem mélyen megélt igazi szakralitást jelentett. Ugyanígy az első királyunkkal közös szülőhely „szelleme” is. A szent-istváni Nagy Mű előtt éppen itt tisztelegni saját köztéri alkotással: természetesen legbensőbb vágya volt. „A megbízást nem utasítanám vissza” – írta lapunknak szóló „vallomásában”, 1996 karácsonyán.

Várnia kellett még öt-hat évet, hogy mód nyíljon elfogadnia... Előbb emberi mivoltunk kisszerűségéről készített szoba-lépékű, szeretve-ironikus nagytárait sorakoztatta fel az első alma mater galériájában (1997. február). Különb-különbféle profán oltárait és „nyelvelő, pipiskedő, dagadó, vetélő” (stb., stb.) kakaduit. Életének szeptemberi – azévből éppen félszázados – évfordulóján pedig barátai segítségével „rendhagyó, retrospektív” tárlatot szervezett a Bazilika kupoláját kívülről körüljáró folyosón. Ahogy „beharangozójában” írta: *„Szeretném megmutatni az 50 év képzőművészeti eredményeit a már biztosan az égben lakó Szüleimnek, a talán odakerült barátainknak, az érdeklődő angyaloknak és a fellátogatóknak”.*

Egy évvel később, 1998-ban szintén születésnap dátummal adta be művét az esztergomi Városházán, egy sebtében kiírt országos millennium-pályázatra. Persze nem szobrot tervezett, hanem a koronázási palást Szent Istvánt ábrázoló részletét „írta át” tűzzománcba, és hatalmasra nagyítva képzelte el „ráteríteni” a Várhegy lankájára, a Bazilika Duna felőli kapuzata elé... A szakmai zsűri a pályázatot eredménytelennek nyilvánította; két beküldött mű alkotói díjat nyert, az egyik Morvayé volt. (Makettje tudomásom szerint ma is Esztergomban van; talán helyi múzeumnak kellene befogadnia.)

Morvay László: *Huncut táj (I. Pihejegenye)*, 2002.

Morvay László: *Huncut táj (III. Tanáridol)*, 2002

1999-ben – a hévizi mű avatásának alkalmával – azt írtam hasábjainkon, hogy nem egyszer hallottam tőle: „Addig nem akarok meghalni, amíg Esztergomban nincs köztéri művem”... És hozzáfűztem: „Sok, teljes alkotói erőben megélt születésnapot kívánunk ennek megvalósulásához is. (Remélve, hogy jóval kevesebb is elég lesz, mint amennyi még vár rá...).” Kedves Laci, ez igazán, kétszeresen is a legőszintébb jókívánság akart lenni. Senki nem gondolta, hogy éppencsak lesz elég: a Mindszenty

Iskola udvarán, a Kerektemplom hátsó falára 2002-ben helyezték el és avatták fel a Szent Annáról készült nagy tűzzománc művet, tavaly pedig a másodikat, Szent István alakját, a palást-ihlette példakép-óriást... Ezáltal úgy is hazatértél, ahogy igazán akartad. Nem gondoltuk, nem akartuk gondolni, hogy örök jelenléteddel együtt – örök hiányodat is megalkotod.

(*Esztergom és Vidéke*, 2004. április 8.)